

บทที่ 2

ลัทธิ มาร์กซ์ เลนิน

และแนวความคิดเหมา เจ๋อตุง

ในการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหลักการและแนวความคิดของนักทฤษฎีและนักปฏิวัติที่สำคัญ เช่น คาร์ล มาร์กซ์ นิโคไล เลนิน เหมา เจ๋อตุง เป็นต้น ทั้งนี้เพราะแนวความคิดของนักทฤษฎีและนักปฏิวัติเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการดำเนินการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้ง พคท.ด้วย

แนวความคิดของมาร์กซ์ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism) ที่เป็นรูปธรรม โดยรวบรวมแนวความคิดของนักทฤษฎีคนอื่นให้เข้าเป็นระบบ ผสมผสานกับความคิดริเริ่มของตนเอง จนกระทั่งได้พัฒนาเป็นทฤษฎีคอมมิวนิสต์ ดังนั้นในการศึกษาทฤษฎีคอมมิวนิสต์จึงมักจะไม่ได้อ้างเฉพาะหลักการของมาร์กซ์แต่เพียงอย่างเดียว หากยังต้องอ้างถึงหลักการของ เฟรเดอริก เองเงิลส์ (Friederich Engels) เฮเกิล (Hegel) เลนิน เหมา เจ๋อตุง ฯลฯ ด้วย สุดแล้วแต่ว่าต้องการจะศึกษาในแง่มุมใด เพราะแต่ละคนก็มีหลักการและจุดเด่นของตนด้วยกันทั้งสิ้น แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะหลักการหรือทฤษฎีของมาร์กซ์ เลนิน และเหมา เจ๋อตุง เท่านั้น

คำว่า "ลัทธิคอมมิวนิสต์" ตามความหมายใน Encyclopedia of Americana ได้ให้ความหมายว่า เป็นทฤษฎี หรือระบบขององค์การทางสังคม ที่มีการถือทรัพย์สินร่วมกัน โดยมีขบวนการเพื่อทำลายทุนนิยม และสร้างสังคมที่กิจการทางเศรษฐกิจทั้งปวงเป็นของสังคม และดำเนินการเพื่อสังคม

ผู้ที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์มีความเชื่อในทฤษฎีของการขัดแย้งกันระหว่างชนชั้น ตามหลักวิชาวิธี (dialectic) กล่าวคือ ธรรมชาติย่อมมีความขัดแย้งกันภายใน มีการต่อสู้ระหว่าง

สิ่งที่ตรงข้าม ระหว่างของเก่ากับของใหม่ ระหว่างสิ่งที่เสื่อมกับสิ่งที่เจริญ และระหว่างความก้าวหน้ากับความถดถอยหลัง ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีความประสงค์ที่จะทำลายระบบทุนนิยมด้วยการปฏิวัติ เพราะเป็นหนทางที่จะจัดพลังเก่า และระบบการปกครองที่พวกเขาถือว่าไม่ถูกต้องกับกฎความเป็นจริงทางสังคมโดยเร็วที่สุด

การปฏิวัติของคอมมิวนิสต์ที่แท้จริงนั้นจะต้องเปลี่ยนแปลงพื้นฐานสำคัญทางเศรษฐกิจคือ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้ถือปัจจัยการผลิต จากนายทุนที่เป็นชนกลุ่มน้อยมาเป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนรวม ปัจจัยการผลิตทั้งหมดจะต้องถูกเปลี่ยนมือมาเป็นของรัฐ การแจกจ่ายสินค้าและบริการตลอดจนทรัพยากรต่างๆ จะต้องตกเป็นของรัฐ ผู้นิยมคอมมิวนิสต์จะมองโลกในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งถูกผลักดันโดยพลังทางวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังทางเศรษฐกิจ

ที่กล่าวข้างต้นนี้เป็นเพียงการนิยามให้ทราบถึงหลักการและเป้าหมายกว้างๆ ของลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ในรายละเอียดนั้น นักทฤษฎีและนักปฏิวัติจะมีแนวความคิดและวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอยู่บ้างขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาพเงื่อนไขของแต่ละสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

ลัทธิมาร์กซ์

มาร์กซ์เกิดเมื่อปี 2361 (ค.ศ.1818) ที่เมือง ทรีฟส์ (Treves) ประเทศเยอรมัน ในครอบครัวนักกฎหมาย เชื้อสายยิว มาร์กซ์ศึกษาวิชากฎหมาย รัฐศาสตร์ ปรัชญา และประวัติศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยแห่งกรุงบอนน์ (University of Bonn) และมหาวิทยาลัยแห่งเบอร์ลิน (University of Berlin) มาร์กซ์ได้ปริญญาเอกทางปรัชญา จากมหาวิทยาลัยแห่งเจนา (University of Jena) เมื่อปี 2385 และได้อพยพครอบครัวไปอยู่กรุงปารีส ฝรั่งเศส ระยะหนึ่ง แล้วจึงย้ายไปอยู่ที่อังกฤษ จนกระทั่งเสียชีวิตที่นั่นเมื่อ ปี 2426 ขณะอายุได้ 65 ปี

มาร์กซ์ได้เขียนหนังสือและเอกสารต่างๆ จำนวนมาก และผลงานหลายชิ้นมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษยชาติและการเมืองระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญคือข้อเขียนที่เรียกกันว่า "แถลงการณ์ของคอมมิวนิสต์ (The Communist Manifesto)" ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ใช้

อ้างอิงเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์

หลักหรือประเด็นสำคัญของมาร์กซิสม์มีอยู่ว่า เมื่อระบบนายทุนและอุตสาหกรรมได้พัฒนาก้าวหน้าไปถึงระดับหนึ่งและชนชั้นกรรมาชีพมีสำนึกทางชนชั้น (class consciousness) ชนชั้นกรรมาชีพก็จะสามารถมีชัยชนะเหนือนายทุนได้ และสภาพสังคมแห่งการกดขี่ก็จะเปลี่ยนไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์ในที่สุด

มาร์กซ์ให้ความสนใจต่อปัญหาการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นอยู่ของคนงานในยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม มาร์กซ์ประมาณการที่มนุษย์เอามนุษย์ด้วยกันเองเป็นทาส ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติของนายทุนต่อกรรมกร และต้องการให้มนุษย์มีความเสมอภาคและเสรีภาพทัดเทียมกัน

หลักวิชาวิธีของมาร์กซ์

การที่มนุษย์แสวงหาประโยชน์จากมนุษย์ด้วยกันเอง และในการศึกษาวิวัฒนาการของสังคม มาร์กซ์อาศัยหลักวิชาวิธี (dialectic) ของเฮเกิล (Hegel) เป็นพื้นฐาน ผสมผสานเข้ากับหลักเศรษฐศาสตร์ของเขา

เฮเกิลเชื่อว่า ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่มีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง และความขัดแย้งนี้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูง เพราะเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในแนวความคิดและปัญหาอันจะนำไปสู่ความเป็นจริง กล่าวคือ เมื่อมีความคิดหรือสมมติฐาน (Thesis - what something is) เกิดขึ้น ย่อมต้องมีความเห็นคัดค้านหรือโต้แย้ง (Antithesis - something is not) ซึ่งจะนำไปสู่ข้อสรุปหรือข้อยุติชั่วคราว (Synthesis - the speculative, concrete comprehension) ข้อสรุปหรือข้อยุติชั่วคราวนี้เกิดจากการผสมผสานสิ่งตรงข้ามเข้าด้วยกัน ซึ่งก็คือความเป็นจริงที่ได้จากสมมติฐานและข้อโต้แย้ง แต่เมื่อได้พิจารณาวิเคราะห์ข้อสรุปหรือข้อยุติชั่วคราวนั้นโดยถี่ถ้วนอีกครั้งหนึ่ง ก็จะได้เห็นว่ายังมีข้อบกพร่องอยู่ ข้อสรุปหรือข้อยุติดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นสมมติฐานอันใหม่ ซึ่งจะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น กระบวนการดังกล่าวนี้จะดำเนินต่อไปจนกระทั่งบรรลุถึงความเป็นจริงอันแน่นอน ซึ่งเฮเกิลเรียกว่า the absolute.

มาร์กซ์ยอมรับหลักการวิภาษวิธีของเฮเกล และได้นำกระบวนการดังกล่าวมาพิจารณาความเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการของสังคมระบบต่างๆ ตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งอันเกิดขึ้นในระบบศักดินา ซึ่งก็คือสิ่งที่ต่อต้านหรือไม่ยอมรับระบบนั้น เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้มีการแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า อันได้แก่ ระบบนายทุน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากระบบนายทุนจะนำไปสู่ระบบสังคมนิยม

ตามแนวความคิดของมาร์กซ์ เขาเชื่อว่าวัตถุประสงค์หรือเศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญยิ่งต่อการกำหนดโครงสร้างของสังคมแต่ละสังคมและความรู้สึกของมนุษย์¹ การเปลี่ยนแปลงรูปของสังคมแต่ละครั้งจะดำเนินไปตามกระบวนการวิภาษวิธี คือ เปลี่ยนไปในรูปของการปฏิวัติสังคม อาจจะมีหลายชนชั้น เช่น ชนชั้นนายทุน นายทุนชาติ ชนชั้นกรรมาชีพ ฯลฯ แต่ในข้อเท็จจริงแต่ละสังคมจะมีเพียง 2 ชนชั้น คือ ผู้ถูกประโยชน์หรือผู้กดขี่ขูดรีด (exploiter) และผู้ถูกกดประโยชน์หรือผู้ถูกกดขี่ขูดรีด (exploited) ซึ่งทั้งสองชนชั้นมีความเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน (class antagonism) มาร์กซ์ได้ทำนายไว้ว่าการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพจะเกิดขึ้น และนำไปสู่ "สังคมคอมมิวนิสต์" ซึ่งเป็นสังคมที่ความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างชนชั้นจะหมดไป ทุกคนจะมีความเท่าเทียมกัน และมีอิสรภาพอย่างแท้จริง โดยหลุดพ้นจากความหิวโหยและการถูกกดประโยชน์²

1 L.P. Baradat, Political Ideologies : Their Origins and

Impact (Prentice - Hall Inc., N.J., 1979), p.154

2 R. Swearingen, The World of Communism, (Houghton Mifflin Co., 1962), p.14-15

มาร์กซ์ได้ใช้หลักเกี่ยวกับวัตถุ (Materialism) อธิบายวิวัฒนาการของระบบสังคม ซึ่งมีสภาวะทางเศรษฐกิจหรือพื้นฐานทางวัตถุที่แตกต่างกันออกเป็น 5 ระบบด้วยกัน คือ

1. สังคมทาส (slavery)
2. สังคมศักดินา (feudalism)
3. สังคมนายทุน (capitalism)
4. ระบบสังคมนิยม (socialism)
5. ระบบคอมมิวนิสต์ (communism)

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคม มาร์กซ์แยกประวัติศาสตร์ออกเป็น 2 สมัย สมัยแรกคือ ประวัติศาสตร์ของสังคมชนชั้น ซึ่งมาร์กซ์เรียกว่ายุคก่อนประวัติศาสตร์ ส่วนสมัยที่สองคือประวัติศาสตร์ของสังคมที่ปราศจากชนชั้น และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจากยุคที่หนึ่ง ไปสู่ยุคที่สอง โครงสร้างของประวัติศาสตร์ก็จะเปลี่ยนไปด้วย

จากการพิจารณาสภาพสังคมในลักษณะดังกล่าวข้างต้น ทำให้มาร์กซ์กำหนดหลักการที่สำคัญขึ้น 2 ประการ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกัน และเป็นหัวใจของลัทธิมาร์กซ์ หลักการดังกล่าว ได้แก่ dialectical materialism และ historical materialism dialectical materialism ได้แก่ หลักการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงในแง่ของวัตถุ ส่วน historical materialism คือการนำหลักการดังกล่าวมาใช้กับความ เป็นมาของสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

วิวัฒนาการของสังคมมนุษย์

มาร์กซ์มีความเห็นว่าสังคมมีกำเนิดมาจากมนุษย์ มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ในแง่ที่ว่า มนุษย์เป็นผู้ผลิตปัจจัยในการครองชีพ โดยการผลิตนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มนุษย์จะผลิตปัจจัยอย่างไร และปัจจัยนั้นคืออะไร เป็นกิจกรรมที่แสดงออกหรือสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะความเป็นอยู่ของมนุษย์ และสภาวะความเป็นอยู่ของมนุษย์นี้ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นฐานของวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดผลผลิตของมนุษย์นั่นเอง

ในเมื่อมีการผลิต ก็ย่อมจำเป็นต้องมีการแบ่งงานกันทำ (division of

labour) การแบ่งงานกันทำเป็นผลให้มีการแยกแรงงานอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมออกจากแรงงานทางเกษตรกรรม ดังนั้นจึงเท่ากับเป็นการแบ่งแยกตัวเมืองออกจากชนบท ในขณะที่เดียวกันยังมีการแบ่งขอยแรงงานในแต่ละสาขาออกไปอีกด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อมีการแบ่งแรงงานเช่นนี้ ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ก็ย่อมต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมดา

วิวัฒนาการของการแบ่งงานกันทำในแต่ละขั้นตอน เป็นสิ่งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และขั้นตอนของการแบ่งงานนี้มีจำนวนเท่าๆ กับรูปลักษณะการเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต

รูปลักษณะของการเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตระยะแรก เป็นผลมาจากสังคมดั้งเดิม ซึ่งเป็นสังคมที่มนุษย์ทำการผลิตแบบเก่า คือ สัตว์ และทำการเกษตรในวงจำกัด การแบ่งงานกันทำเป็นเพียงการขยายขอบเขตงานกันภายในครอบครัว โครงสร้างของสังคมมีลักษณะที่แคบและจำกัด คือ มิได้วิวัฒนาการห่างไกลจากครอบครัวเท่าใดนัก ในสังคมประเภทนี้ การมีทาสเริ่มขึ้นเมื่อจำนวนมนุษย์ในเผ่าชนทวีมากขึ้น เมื่อการติดต่อและการค้าได้ขยายตัวออกไป และเมื่อมีการทำสงครามสู้รบระหว่างกัน

เมื่อจำนวนสมาชิกในเผ่าชนเพิ่มมากขึ้น และมีการรวมเผ่าชนต่างๆ เข้าด้วยกัน ก็จะทำให้เกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น ในระยะนี้จึงเกิด "สังคมทาส" ขึ้น ซึ่งถือเป็นสังคมเริ่มแรกที่วิวัฒนาการไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ (communism) สังคมทาสปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้นเมื่อมีการรวมเผ่าชนต่างๆ เข้าด้วยกันโดยเป็นผลมาจากการทำสงคราม ซึ่งทำให้ผู้ที่ประสบความพราชัยตกเป็นทาสของฝ่ายตรงข้าม ในลักษณะเช่นนี้ ความสัมพันธ์ทางชนชั้นระหว่างสมาชิกของสังคม (พลเมือง) กับทาสจึงปรากฏให้เห็นได้ชัดเจนในระบบสังคมดังกล่าว ทาสเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบการผลิต และผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตคือเจ้าของทาสนั่นเอง ³

---

3 Padelis Lekas, Marx on Classical Antiquity (St. Martin's Press, New York, 1988), p.117

วิวัฒนาการขั้นต่อไปของสังคมนาคคือสังคมศักดินาซึ่งปรากฏในสมัยกลาง ซึ่งอาณาจักรโรมันเริ่มเสื่อมลง พวกป่าเถื่อนประสบชัยชนะ และประชาชนอยู่อาศัยกระจุกกระจายกันเป็นหย่อมๆ การเกษตรกรรมเสื่อมโทรมลง การอุตสาหกรรมมิได้ดำเนินไปอย่างคสองตัว เนื่องจากขาดตลาด และการพาณิชย์อยู่ในภาวะชะงักงัน เช่นเดียวกับใน 2 ระบบแรกที่กล่าวข้างต้น ชุมชนยังมีความสำคัญอยู่มาก จะมีความแตกต่างกันก็แต่ในข้อที่ว่า ในสังคมศักดินา ชนชั้นผู้ผลิตมิใช่ทาส หากแต่เป็นชาวนาซึ่งทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำเพื่อรับใช้เจ้าขุนมูลนายซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน แต่กระนั้นก็ตามหากจะพิจารณาในอีกแง่หนึ่ง ชาวนาที่คือทาส แต่เป็นทาสติดที่ดิน ซึ่งทำการผลิตให้แก่เจ้าขุนมูลนาย นายผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต ในสังคมประเภทนี้ ผู้มีบทบาทสำคัญอยู่ด้วยได้แก่ผู้มีทุน ซึ่งได้รวมตัวกันเป็นสมาคมอาชีพ (guild) โดยมีทาสติดที่ดินบางส่วนหลบหนี นายจ้างเข้าไปร่วมอยู่ด้วย ปรากฏว่า การรวมกลุ่มระหว่างผู้ประกอบการในตัวเมือง เป็นผลให้เมืองมีลักษณะแตกต่างไปจากชนบท และก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างตัวเมืองกับชนบท

วิวัฒนาการของระบบสังคมต่อจากสังคมศักดินาได้แก่ สังคมนายทุน ในสังคมประเภทนี้มีการนำเครื่องจักรกลมาใช้ และมีการขยายตัวของอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้สภาวะทางเศรษฐกิจแตกต่างไปจากสังคมอื่น ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาระบบนายทุนก็คือการขยายตัวของอุตสาหกรรมนั่นเอง ในสังคมนายทุน ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตคือนายทุน นายทุนได้รวบรวมปัจจัยในการผลิตไว้เป็นของตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้โดยการแข่งขันระหว่างนายทุนด้วยกันเอง ในขณะที่เดียวกันตลาดเพื่อรับผลผลิตก็ได้ขยายตัวออกไปด้วย

การแข่งขันระหว่างนายทุนเพื่อสะสมปัจจัยในการผลิต และเพื่อแย่งตลาด เป็นผลให้นายทุนซึ่งมีอำนาจและกำลังมากกว่านายทุนอื่น ๆ สามารถรักษารฐานะของตนไว้ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น นายทุนหรือผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตก็จะมีจำนวนลดลงเรื่อยๆ คงเหลือแต่นายทุนขนาดใหญ่เป็นส่วนใหญ่ ในสภาพสังคมดังกล่าวผู้ที่ตกเป็นเบี้ยล่างต้องรับใช้นายทุนคือพวกกรรมกรหรือชนชั้นกรรมกรอาชีพ และความขัดแย้งระหว่างชนชั้นจะปรากฏให้เห็นเด่นชัด

ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนี้คือความขัดแย้งระหว่างนายทุนผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตฝ่ายหนึ่ง กับชนชั้นกรรมกรอาชีพผู้ขายแรงงานให้แก่ฝ่ายหนึ่ง หรือหากจะกล่าวในแง่

ของทฤษฎีการผลิตสัมพันธ์กันข้าม ในสังคมนายทุน พวก bourgeois (ชนชั้นนายทุน
บุคคลสาทรกรรมเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตและผู้จ้างแรงงาน) และพวกกรรมาชีพ (ชนชั้น
กรรมกรสมัยใหม่ซึ่งไร้ปัจจัยในการผลิตและมีฐานะเป็นผู้ขายแรงงาน(เพื่อยังชีพ) มีส่วนเกี่ยวพัน
และขัดแย้งกัน การพัฒนาของชนชั้นทั้งสองนี้ไม่อาจดำเนินต่อไปได้ หากขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
นั่นคือพวก bourgeois อยู่ไม่ได้หากไม่แสวงหาประโยชน์จากแรงงานของชนชั้นกรรมาชีพ และ
ชนชั้นกรรมาชีพก็จะคงฐานะอยู่ไม่ได้ หากไม่ขายแรงงานให้แก่พวก bourgeois

สภาวะทางเศรษฐกิจในระบบนายทุน

ในการศึกษาสังคมนุษย์ระบบต่างๆ มาร์กซ์ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อการศึกษา
ระบบนายทุน (capitalism) และจากการศึกษาวิเคราะห์ระบบนายทุนทุกแง่ทุกมุมนี้เอง เป็น
ผลให้มาร์กซ์กำหนดทฤษฎีทางเศรษฐกิจขึ้น อีกทั้งเป็นผลให้มาร์กซ์มองเห็นความชั่วร้ายของ
ระบบนายทุน และต้องการล้มเลิกระบบนี้เสีย โดยให้สังคมนิยมวิวนิสต์เกิดขึ้นแทนที่

การแข่งขันระหว่างนายทุน

ในการแข่งขันระหว่างนายทุนใหญ่และนายทุนย่อย นายทุนย่อยมีทางเลือกเพียง 2
ทางเท่านั้นคือ

1. นายทุนย่อยต้องบริโภคนทุนของตนเอง เนื่องจากไม่สามารถดำรงฐานะอยู่ได้
โดยอาศัยกำไรหรือรายได้ที่ได้รับ และในที่สุดนายทุนย่อยก็จะหมดสภาพของการเป็นนายทุน
2. นายทุนย่อยอาจดำเนินการผลิตต่อไป ขายผลผลิตในราคาถูกและต่ำกว่าราคา
ของนายทุนใหญ่ และซื้อในราคาที่แพงกว่านายทุนใหญ่ ขณะเดียวกันก็ต้องเพิ่มค่าจ้างให้แก่
กรรมกร (มิฉะนั้นกรรมกรจะหันไปขายแรงงานให้นายทุนซึ่งให้ค่าจ้างสูงกว่า) ในกรณีเช่นนี้
นายทุนย่อยย่อมต้องล่มสลายไปในที่สุด หากนายทุนใหญ่ต้องการบีบบังคับนายทุนย่อย (โดยปกติ
เป็นเช่นนั้น) ก็อาจทำได้โดยง่าย เช่นเดียวกับที่นายทุนใหญ่ทำกับกรรมกร ทั้งนี้เนื่องจากทุน
ขนาดใหญ่อาจทำให้นายทุนใหญ่ยอมรับกำไรจำนวนน้อยและยอมรับสภาพของการขาดทุนชั่วคราว
จนกระทั่งนายทุนย่อยล้มละลาย ซึ่งเท่ากับเป็นการปลดเปลื้องภาระของนายทุนใหญ่จากการ
แข่งขัน เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเห็นได้ว่านายทุนใหญ่สามารถพอกพูนทุนของตนจากการขาดทุนของ

นายทุนย่อย

ฐานะของกรรมกรในระบบนายทุน

ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบนายทุนของมาร์กซ์ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตคือ นายทุนกับกรรมกร และสิ่งที่ก่อให้เกิดมูลค่าคือแรงงานของกรรมกรเป็นสำคัญ นอกจากนั้นในสังคมนายทุน นอกจากกรรมกรจะถูกกดขี่จากนายทุนแล้ว ฐานะของกรรมกรตกต่ำลงอีกด้วย ดังนั้นกรรมกรภายใต้ระบบนายทุนจึงอยู่ในสภาวะที่น่าเวทนามาก ⁴

กรรมกรต้องขายแรงงานเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าจ้างที่น้อยกว่ามูลค่าของแรงงานที่ใช้ในการผลิต ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้นายทุนแสวงหากำไรจากสินค้าซึ่งผลิตขึ้นโดยต้นทุนที่ต่ำ แต่มีมูลค่าขึ้นมาเพราะแรงงานของกรรมกร ในภาวะการณ์เช่นนี้ ยิ่งการผลิตในระบบนายทุนพัฒนาไปเท่าใด สิ่งผลิตที่กรรมกรผลิตขึ้นก็จะสร้างความมั่งคั่งให้แก่นายทุนมากขึ้นเท่านั้น ในขณะที่ตัวกรรมกรจะยากจนลงเรื่อยๆ จนกระทั่งในที่สุด กรรมกรจะลดฐานะลงเป็นเพียงสิ่งผลิตอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งผลิตที่มีมูลค่าต่ำที่สุดด้วย ทั้งนี้เนื่องจากนายทุนสามารถขูดรีดแรงงานจากกรรมกร โดยชำระค่าตอบแทนในอัตราต่ำที่สุดเท่าที่กรรมกรจะสามารถดำรงชีพอยู่ได้ เพราะฉะนั้นในขณะที่มูลค่าของสิ่งผลิตขยายตัวออกไป มูลค่าของมนุษย์ก็จะลดลงเป็นเงาตามตัว

มาร์กซ์กล่าวว่า หากสิ่งผลิตจากแรงงานเป็นสิ่งที่แยกออกจากตัวกรรมกรโดยไม่ได้เป็นของกรรมกร และหากสิ่งผลิตนั้นเป็นปัจจัยที่ลดความเป็นมนุษย์ของกรรมกรลง สิ่งผลิตนั้นจะต้องเป็นของมนุษย์อีกคนหนึ่งซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อกรรมกร ในทางองเดียวกัน หากกิจกรรมในการผลิตสร้างความทุกข์ทรมานให้แก่กรรมกร ผู้ที่มีความพอใจก็คือมนุษย์อีกคนหนึ่ง ซึ่งก็คือนายทุน

---

4 Neal Riemer, Karl Marx and Prophetic Politics (Praeger

หรือนายของแรงงานนั่นเอง ความขัดแย้งไม่ลงรอยระหว่างกรรมกรกับนายทุน จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

การต่อสู้ระหว่างชนชั้น

ในระบบสังคมแต่ละระบบ มนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมพยายามรักษาผลประโยชน์ที่ตนเชื่อว่าเป็นผลประโยชน์ของชนชั้นของตน ดังนั้นความขัดแย้งจึงอุบัติขึ้น อันเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้น ความขัดแย้งดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจหรือระบบการผลิตทำให้ต้องเป็นเช่นนั้น ความขัดแย้งซึ่งทวีความรุนแรงเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้น (class struggle) จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบสังคม และก่อให้เกิดระบบสังคมใหม่ในที่สุด ⁵

มาร์กซ์มีความเห็นว่า ชนชั้นอาจแบ่งออกได้เป็นหลายชนชั้นตามสถานะทางสังคม (social status) อาทิ ในสังคมนายทุน อาจมีชนชั้นหลายชนชั้นด้วยกัน เช่น นายทุนใหญ่ นายทุนย่อย เจ้าของที่ดิน และกรรมกร เป็นต้น ในสังคมนายทุนนี้ มาร์กซ์แยกชนชั้นออกเป็น 2 ชนชั้นใหญ่ๆ ด้วยกันคือ ฝ่ายนายทุนผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และกรรมกรผู้ใช้ปัจจัยการผลิตที่แบ่งเช่นนี้เนื่องจากมาร์กซ์เห็นว่าชนชั้นอื่นๆ เช่น นายทุนย่อย เจ้าของที่ดิน จะตกอยู่ได้อิทธิพลของนายทุนใหญ่ในที่สุด โดยเป็นผลมาจากการพอกพูนทุนและการแข่งขันระหว่างนายทุนใหญ่กับชนชั้นเหล่านี้ ในขั้นต้นชนชั้นเหล่านี้จะไม่เสียสถานะโดยกลับกลายเป็นผู้ขายแรงงานแก่นายทุนใหญ่เช่นชนชั้นกรรมกรอาชีพ แต่ก็ไม่มีอิทธิพลหรือบทบาทสำคัญในสังคมนายทุนเลย ต่อเมื่อกาลเวลาผ่านไป ชนชั้นเหล่านี้จะค่อยๆ ลดฐานะลงเป็นชนชั้นกรรมกรอาชีพ เพราะนายทุนที่มีอยู่ลดน้อยลงจน

5 R.N. Carens Hunt, The Theory and Practice of Communism

(Hazell Watson & Vivey Ltd, 1963), p.64

ไม่อาจแข่งขันกับนายทุนใหญ่ได้ ตลอดจนเทคนิควิชาการในอุตสาหกรรมใหม่ทำให้การผลิตของชนชั้นเหล่านี้ไม่เกิดผลเท่าที่ควร

ดังนั้นเมื่อสังคมนายทุนเจริญงอกงามอย่างเต็มที่ การต่อสู้ระหว่างชนชั้นจึงเป็นการต่อสู้ระหว่างนายทุนกับกรรมกรชีพ การต่อสู้จะรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งจะเกิดระบบสังคมใหม่ขึ้นแทนที่ คือระบบสังคมนิยม และก้าวสุดท้ายที่จะนำมนุษยชาติไปสู่สังคมซึ่งปราศจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้น สังคมที่มนุษย์มีความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่คือ สังคมคอมมิวนิสต์

ปัจจัยสำคัญของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นคือระบบอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้มีการพอกพูนทุนและทำให้นายทุนมีอิทธิพลมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เวลาที่กรรมกรชีพมีฐานะตกต่ำลง ทั้งนี้เนื่องจากการแข่งขันระหว่างนายทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไรมากขึ้นเพื่อขยายทุน นายทุนจะหันไปใช้เครื่องจักรกลมากขึ้น และใช้แรงงานน้อยลง และกรรมกรจำเป็นต้องยอมรับค่าจ้างในอัตราที่ต่ำเพื่อที่จะยังชีพและคงความเป็นกรรมกรอยู่ได้

นอกจากนั้น กรรมกรยังต้องแข่งขันระหว่างกันเองเพื่อแย่งงานกันทำ เพราะความต้องการแรงงานมนุษย์มีน้อยลงเรื่อยๆ อย่างไรก็ตาม การแข่งขันระหว่างกรรมกรไม่รุนแรงเท่ากับการแข่งขันระหว่างกรรมกรกับนายทุน เพราะกรรมกรทั้งหลายจะตกอยู่ในภาวะเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกันคือการต่อสู้กับนายทุน

ในการต่อสู้กับนายทุน กรรมกรจะรวมกันเป็นชนชั้น และดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมกรชีพ ส่วนนายทุนก็มีผลประโยชน์ที่จะต้องรักษาไว้เช่นกัน และถึงแม้ว่านายทุนจะมีความขัดแย้งกันเอง แต่ก็มีผลประโยชน์ร่วมกันในการตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ต่อกรรมกร นายทุนจึงรวมกันเป็นชนชั้นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน

อย่างไรก็ดี นายทุนกับกรรมกรต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน กล่าวคือ นอกจากนายทุนจะต้องใช้กรรมกรในการเดินเครื่องจักรกลเพื่อการผลิตแล้ว นายทุนยังจะต้องใช้แรงงานกรรมกรในการผลิตด้วย แต่ในบางครั้ง ค่าจ้างที่นายทุนชำระให้แก่กรรมกร มีมูลค่าต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในการใช้เครื่องจักรกลเพื่อการผลิต เมื่อเป็นเช่นนี้ นายทุนจึงมีโอกาสเลือกใช้ระหว่างเครื่องจักรกลและแรงงานจากกรรมกร สำหรับทางด้านกรรมกรนั้นไม่มีทางเลือกเป็นอื่น

กรรมกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีงานทำ และกรรมกรจะมีงานทำก็ต่อเมื่อแรงงานของกรรมกรขายทุนของนายทุนออกไป แต่กระนั้นในสังคมอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้า นายทุนจะหันไปอาศัยเครื่องจักรกลมากกว่าแรงงานของกรรมกร และยิ่งนายทุนใช้เครื่องจักรกลมากขึ้นเท่าใดฐานะของกรรมกรจะตกต่ำลงเท่านั้น กรรมกรจึงตกเป็นทาสของนายทุนและเครื่องจักรกลในขณะเดียวกัน

เพื่อที่จะคงฐานะของตนไว้ ชนชั้นกรรมกรจึงต้องต่อสู้กับนายทุน แต่ปรากฏว่าในระยะที่อุตสาหกรรมยังไม่พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างเต็มที่ การต่อสู้มิได้ดำเนินไปอย่างเป็นกิจลักษณะ ทั้งนี้เพราะกรรมกรต่อสู้เป็นเอกเทศ ยังไม่รวมกันเป็นชนชั้น และระบบนายทุนก็ยังไม่พัฒนาอย่างเต็มที่ กล่าวคือ สังคมยังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงจากระบบศักดินาไปสู่ระบบนายทุน ในภาวะการณ์เช่นนี้ การต่อสู้ของกรรมกรมิใช่เป็นการต่อสู้กับนายทุนแต่เพียงฝ่ายเดียว หากเป็นการต่อสู้กับศัตรูหรือผู้ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อนายทุนยุคอุตสาหกรรมอีกด้วย ศัตรูหรือปฏิปักษ์ของนายทุนเหล่านี้คือเจ้าของที่ดิน นายทุนที่มิใช่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม นายทุนย่อย และฝ่ายนิยมระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ยังหลงเหลืออยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้ชัยชนะจากการต่อสู้ของกรรมกรในขั้นนี้จึงเป็นชัยชนะของนายทุนยุคอุตสาหกรรมด้วยในขณะเดียวกัน เพราะกรรมกรมีส่วนช่วยทำลายล้างศัตรูของนายทุน

แต่เมื่ออุตสาหกรรมเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ผู้ที่ตกเป็นผู้ไร้ทรัพย์สินต้องขายแรงงานให้แก่ นายทุน ก็จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะเครื่องจักรกลและระบบการแบ่งงาน ทำให้ค่าจ้างตกอยู่ในระดับเดียวกัน ค่าจ้างจะลดลงไปอีกเมื่อระบบนายทุนพัฒนาถึงขั้นที่มีนายทุนใหญ่เหลืออยู่เพียงจำนวนน้อย และนายทุนเหล่านี้สามารถกำหนดอัตราค่าจ้างได้ตามอรรถยาศัย ภาวะทุกข์เข็ญที่กรรมกรได้รับจากการถูกกดค่าจ้างในลักษณะดังกล่าว ยังผลให้กรรมกรรวมตัวกันเป็นรูปของสหภาพแรงงาน เพื่อทำการต่อต้านอิทธิพลของนายทุน การต่อสู้ระหว่างกรรมกรกับนายทุนจะขยายตัวเป็นการต่อสู้ระดับชาติ และกรรมกรจึงจะต้องกำจัดนายทุนภายในประเทศของตน ในขณะเดียวกับที่ร่วมมือกับกรรมกรในประเทศอื่นๆ ด้วย

กล่าวโดยสังเขป นายทุนเป็นผู้นำความหายนะมาสู่ตนเอง ทั้งนี้เพราะระบบนายทุน

ได้ช่วยสร้างฐานะของชนชั้นกรรมาชีพให้แข็งแกร่ง และชนชั้นกรรมาชีพได้ฉีกก้างกัน เป็นปีก
แผ่น เพื่อโค่นล้มระบบนายทุนโดยการปฏิวัติ เรื่อเป็น เช่นนี้ ความพ่ายแพ้ของชนชั้นนายทุนและ
ชัยชนะของชนชั้นกรรมาชีพจึง เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

การปฏิวัติ

การต่อสู้ระหว่างชนชั้นนำไปสู่การปฏิวัตินั้น ตามหลักการของมาร์กซ์มี 2 ขั้นตอน
ด้วยกัน และขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน การปฏิวัติขั้นหนึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานทาง
เศรษฐกิจอย่างหนึ่ง และการปฏิวัติอีกขั้นหนึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่ง ทฤษฎี
เกี่ยวกับการปฏิวัติของมาร์กซ์ทำให้ผู้มีความไปต่างๆ กัน และนำไปปฏิบัติในแนวทางที่ไม่
สอดคล้องกับความเป็นจริง

1. การปฏิวัตินายทุน

การปฏิวัตินายทุน (bourgeois revolution) อุบัติขึ้นในช่วงเวลาที่สภาวะ
ทางเศรษฐกิจกำลังเปลี่ยนแปลงจากระบบศักดินา ไปสู่ระบบนายทุน และเป็นการปฏิวัติซึ่งชนชั้น
ที่ได้รับการกดขี่ต้องการปลดแอกตนเองจากระบบเดิม เพื่อให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่
กำลังเปลี่ยนไป เพราะฉะนั้นระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นรากฐานของสังคมจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่
กำหนดว่าการปฏิวัติจะอุบัติขึ้นหรือไม่

เมื่อการปฏิวัตินายทุนอุบัติขึ้น โดยมีการโค่นล้มระบบศักดินาแล้ว นายทุนจะนำ
ระบอบประชาธิปไตยแบบนายทุนมาใช้ และเมื่อสภาวะทางเศรษฐกิจภายในระบบนายทุนมีการ
พัฒนาอย่างเต็มที่ ก็จะเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพขึ้น อย่างไรก็ตามการ
ปฏิวัติที่เกิดขึ้นนี้ส่วนใหญ่อาจเกิดในประเทศที่อยู่ในระยะกำลังเปลี่ยนแปลงเพื่อนำประเทศไป
สู่ความเป็นอยู่ที่ทันสมัยมากกว่าที่จะเกิดในประเทศที่มีระบบอุตสาหกรรมก้าวหน้า ⁶

---

6 C. Johnson, Revolutionary Change (McMillan Co., N.Y., 1965).

2. การปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ

การปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ (proletarian revolution) หรือการปลดแอกชนชั้นกรรมาชีพ จะต้องกระทำโดยชนชั้นกรรมาชีพเอง เพราะชนชั้นกรรมาชีพเป็นผู้ที่ถูกกดขี่ ขูดรีดจากฝ่ายนายทุนมากกว่าชนชั้นอื่นๆ อีกทั้งเป็นผู้ที่มีความขัดแย้งกับนายทุนอย่างรุนแรงด้วยการถูกกดขี่และความขัดแย้งกับนายทุน ทำให้กรรมกรมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกันของชนชั้น ในทางตรงข้ามชาวนาอยู่กระจัดกระจายกันมีความเป็นอยู่ไม่เหมือนกรรมกร ไม่มีระเบียบวินัย และไม่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่ากรรมกร ดังนั้นชาวนาจึงไม่อาจรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีส่วนมีเสียน้อยมากในการปฏิวัติ

แต่กระนั้นชาวนาและบุคคลในวงอาชีพอื่น เช่น เจ้าของร้านค้าย่อยและช่างฝีมือ ฯลฯ ก็ต้องต่อสู้กับนายทุนเช่นกัน เพื่อรักษารฐานะของตนไว้ ชาวนาและบุคคลในวงอาชีพดังกล่าวนี้เป็นพวกอนุรักษนิยมมิใช่ชนชั้นปฏิวัติ และไม่ปรารถนาที่จะทำลายระบบนายทุนที่เป็นอยู่ แต่อย่างไรก็ดี พวกนี้จะถูกเบียดเบียนจากนายทุน จนต้องรวมกำลังกับชนชั้นกรรมาชีพทำการปฏิวัติ เพราะไม่สามารถต่อสู้กับนายทุนได้ด้วยตนเอง

ในระยะก่อนที่การปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพจะอุบัติขึ้น ชนชั้นกรรมาชีพอาจดำเนินมาตรการอื่นๆ เพื่อต่อต้านนายทุน อาทิ โดยการนัดหยุดงานและดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ทางการเมือง มาตรการเหล่านี้จะเป็นผลให้นายทุนเพิ่มการขูดรีดชนชั้นกรรมาชีพยิ่งขึ้น

การขูดรีดโดยนายทุนทำให้กรรมกรได้รับทุกข์ แต่การขูดรีดนี้เป็นสิ่งจำเป็น เพราะถ้าหากการขูดรีดไม่ดำเนินไปจนถึงที่สุด กรรมกรซึ่งเป็นชนชั้นที่ถูกกดขี่ก็อาจไม่รู้สึกว่าตนต้องรับการระอันหนักอึ้ง และไม่ปฏิวัติเพื่อโค่นล้มระบบนายทุน ขณะเดียวกันการขูดรีดชนชั้นกรรมาชีพเป็นการเสริมสร้างฐานะของนายทุนให้มั่นคงยิ่งขึ้น และระบบนายทุนจะพัฒนาอย่างเต็มที่ จนกระทั่งสูงอมพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ชนชั้นกรรมาชีพจึงร่วมกันโค่นล้มระบบนายทุนลง

กล่าวโดยสังเขป สภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งเหมาะสมที่จะเกิดการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ ก็คือสภาวะการณ์ที่ระบบนายทุนเจริญงอกงามอย่างเต็มที่ และกรรมกรได้รับการกดขี่อย่างที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้การต่อสู้ระหว่างชนชั้นจะดำเนินไปถึงจุดสุดยอด ซึ่งก็คือ

การปฏิวัติเบ็ดเสร็จ (total revolution) นั้นเอง

เมื่อมีการโค่นล้มระบบนายทุนลงแล้ว ชนชั้นกรรมาชีพจะแย่งชิงทุนมาจากนายทุนทั้งหมด โดยชนชั้นกรรมาชีพจะรวมกันเป็นชนชั้นผู้ปกครอง (ruling class) และใช้อำนาจรัฐซึ่งเคยเป็นเครื่องมือของนายทุนกำจัดระบบนายทุนและนายทุนให้หมดสิ้นไป แล้วนำระบบสังคมนิยมมาใช้ เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้จะมีการโค่นล้มระบบนายทุนลงแล้วก็ตาม แต่รัฐก็คงมีอยู่ต่อไประยะหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อทำลายนายทุนที่ยังหลงเหลืออยู่ แต่ในขั้นนี้ รัฐเป็นเครื่องมือของชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งมาร์กซ์เรียกว่าเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ (dictatorship of the proletariat)

รัฐเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ เป็นเครื่องมือของชนชั้นกรรมาชีพในการต่อสู้กับนายทุน แต่เป็นเพียงสถาบันหัวเลี้ยวหัวต่อในการต่อสู้ระหว่างชนชั้น ในระยะนี้เสรีภาพโดยสมบูรณ์ยังไม่มี ต่อเมื่อมีเสรีภาพโดยสมบูรณ์แล้วรัฐจึงจะยุติบทบาทลง นั่นก็คือการค่อยๆ สลายตัวของรัฐ เมื่อรัฐสลายตัวลงและสังคมคอมมิวนิสต์อุบัติขึ้น สภาพของการมีชนชั้นก็จะหายไป

ตามทฤษฎีของมาร์กซ์ การปฏิวัติทางสังคม (Social Revolution) เป็นการเปลี่ยนสภาพพื้นฐานทางสังคมโดยการล้มเลิกระบบนายทุน ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นก่อนการทำลายล้างรัฐ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนสภาพทางสังคมทำให้ระบบการผลิตเปลี่ยนแปลงไป และเมื่อระบบการผลิตเปลี่ยนแปลงไป รัฐจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพราะรัฐเป็นเพียงโครงสร้างส่วนบน (superstructure) เท่านั้น ซึ่งมาร์กซ์ถือว่าเป็นลักษณะที่รวมของทุกสิ่งทุกอย่างที่นอกเหนือไปจากที่ถูกจัดอยู่ในโครงสร้างส่วนล่าง ⁷

---

7 C.W. Mills, The Marxists (Dell Publishing Co. Inc., N.Y., 1962), p.104

ลัทธิเลนิน

เลนินเกิดเมื่อปี 2413 (ค.ศ.1970) ที่เมือง ซิมเบริสก์ (Simbirsk) รัสเซีย ในครอบครัวชนชั้นกลาง เลนินมีพี่น้อง 5 คน ทั้งหมดเป็นนักปฏิวัติทั้งสิ้น (คนหนึ่งถูกสังหาร โดยรัฐบาลพระเจ้าซาร์ ทำให้เลนินฝังใจเกลียดรัฐบาลมาก) เลนินได้รับปริญญาทางกฎหมาย ที่มหาวิทยาลัยแห่งเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก (University of St.Petersburg) ชีวิตของเลนิน ได้ต่อสู้เพื่อการปฏิวัติแห่งชนชั้นกรรมาชีพตามอุดมการณ์ของมาร์กซ์ เขาเริ่มงานในขบวนการ ได้ดินเพื่อล้มล้างรัฐบาลพระเจ้าซาร์โดยตลอด จนกระทั่งเป็นผู้นำพรรคบอลเชวิก (Bolshevik) ทำการปฏิวัติรัสเซียได้สำเร็จเมื่อปี 2460 และปกครองโซเวียตจนระบอบล่มเมื่อปี 2467 ขณะอายุได้ 54 ปี

เลนินเป็นนักยุทธศาสตร์ที่รู้จักนำเอาลัทธิมาร์กซ์มาดัดแปลงให้เข้ากับสภาวะการณ์ที่เป็นจริงในโซเวียต หลักการของเลนินต่างจากมาร์กซ์คือ ใช้โครงสร้างส่วนบนเปลี่ยนฐานทาง เศรษฐกิจ ไม่ใช่ใช้ฐานทางเศรษฐกิจมากำหนดโครงสร้างส่วนบนตามที่มาร์กซ์กล่าว ทั้งนี้มี ปัจจัยในการดำเนินการคือ

1. ให้พรรคคอมมิวนิสต์ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้นำ (vanguard) ในการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ เนื่องจากชนชั้นกรรมาชีพยังไม่เข้มแข็งพอ และยังรวมกำลังกันไม่ติด จำเป็นต้องมี พรรคชี้นำนี้ สร้างจิตสำนึกทางการเมือง และฝึกอบรมให้ชนชั้นกรรมาชีพเป็นนักปฏิวัติ แทนที่จะ รอเวลาให้การปฏิวัติเกิดขึ้นเอง ⁸

2. ผู้นำการปฏิวัติจะต้องเป็นนักปฏิวัติอาชีพ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นชนชั้นกรรมาชีพ

---

8 Nick Knight, Marxism in Asia (Colin Mackerras & Nick Knight, Kent, 1985), p.29

อาจเป็นปัญญาชนของชนชั้นกลาง⁹ หรือนายทุนที่มองการณ์ไกล และมีความยุติธรรม เลื่อมใสต่อการปฏิวัติที่จะนำความสุขมาสู่ประชาชนได้

3. จะต้องใช้ระบบประชาธิปไตยรวมศูนย์ (democratic centralism) * เป็นหลักในการบริหารและดำเนินการของพรรคคอมมิวนิสต์ในโซเวียต

บทบาทของชาวนาในการปฏิวัติ

ในการปฏิวัติปี 2448 ซึ่งประกอบด้วย การเดินขบวน การนัดหยุดงาน การฆาตกรรมทางการเมือง การเรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่ดิน และการที่พระเจ้าซาร์ใช้กำลังทหารสังหารประชาชนที่ไม่คิดอาวุธอย่างโหดเหี้ยมนั้น ปรากฏว่าชาวนาได้เข้าร่วมในการลุกฮือต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ด้วย ทำให้เลนินตระหนักว่า ชาวนามีพลังแรงในการปฏิวัติไม่น้อย เลนินจึงได้กำหนดบทบาทของชาวนา ซึ่งปรากฏใน Two Tactics of Social Democracy in the Democratic Revolution อาจสรุปสาระสำคัญได้ 3 ประการคือ

1. ในทรนณะของมาร์กซ์ ชาวนามีบทบาทในการปฏิวัติสังคมน้อยมาก แต่เลนินได้ยกฐานะของชาวนาขึ้นเคียงข้างกรรมมาชีพ และกำหนดบทบาทในการปฏิวัติของชาวนาไว้เป็นกิจลักษณะ

2. เลนินเสนอแนะให้ชาวนาและพวกกึ่งกรรมมาชีพอื่น ๆ มีส่วนช่วยเหลือในการปฏิวัติสังคมนิยม ซึ่งเท่ากับยอมรับว่าการปฏิวัติอาจเกิดขึ้นในประเทศที่ระบบอุตสาหกรรมยังล่าสมัย และระบบทุนนิยมยังไม่พัฒนา ซึ่งเป็นการย่นเวลาการปฏิวัติของมาร์กซ์ให้เร็วขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

9 George H. Sabine, A History of Political Theory (Henry Holt and Company, New York, 1961), p.814

* อธิบายแล้วในบทที่ 1, หน้า 11

นอกจากนี้ เลนินได้เขียนใน The Agrarian Program of Russian Revolution (1902) และ The Agrarian Question in Russia (1907) เรียกร้องให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ขยายสงครามระหว่างชนชั้นไปสู่ชนบท โดยขอความช่วยเหลือจากผู้ยากจนในชนบท อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบความสำคัญในการปฏิวัติระหว่างกรรมกรกับชาวนา เลนินเห็นว่ากรรมกรมีความสำคัญมากกว่า ชาวนาเป็นเพียงส่วนช่วยเสริมให้การปฏิวัติ ลุ่่วงไปได้เท่านั้น

รัฐและการปฏิวัติ

การปฏิวัติโค่นล้มรัฐบาลนายทุน จะต้องเป็นการปฏิวัติที่รุนแรง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือต้องใช้กำลังทำลายล้างรัฐนายทุน (bourgeois state) และจัดตั้งระบบเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพขึ้นปกครอง ซึ่งจะมีอำนาจดำเนินการใดๆ โดยตรงโดยปราศจากข้อจำกัดทางกฎหมาย¹⁰ รัฐเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ (proletarian state) นี้ จะคงอยู่ในระยะที่ประเทศกำลังอยู่ในระบบสังคมนิยม (ซึ่งก็คือรัฐนายทุนที่ปราศจากนายทุน) และเมื่อสภาวะการผ่อนคลายแล้วรัฐกรรมาชีพก็จะค่อยๆ สลายตัวลง มิใช่ด้วยการทำลายล้างเช่นเดียวกับการทำลายล้างรัฐนายทุน

เลนินกล่าวว่า เมื่อชนชั้นกรรมาชีพยึดอำนาจจากนายทุนเป็นผลสำเร็จแล้ว รัฐจะต้องคงสภาพความเป็นรัฐต่อไปอีกระยะหนึ่ง ทั้งนี้เพราะชนชั้นกรรมาชีพต้องอาศัยอำนาจรัฐต้องการใช้กำลังและความรุนแรงซึ่งควบคุมจากองค์กรส่วนกลาง เพื่อกวาดล้างนายทุนและพวกกบฏที่ยังหลงเหลืออยู่ ขณะเดียวกับที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพการเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต

---

10 Sidney Hook, Revolution, Reform & Social Justice.

(Basil Blackwell, Oxford, 1976), p.89

โดยนายทุนมาเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตโดยรัฐ นอกจากนั้นรัฐจำเป็นต้องคงอยู่ต่อไป เนื่องจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้นยังมีอยู่ในสังคม แต่รัฐที่กล่าวถึงนี้เป็นรัฐประชาธิปไตยแบบใหม่ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพและคนจน และเป็นรัฐเผด็จการแบบใหม่ เพื่อต่อต้านพวกนายทุน เลนินถือว่าระบบการปกครองในลักษณะเช่นนี้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ที่สุด (most complete democracy)

จักรวรรดินิยม : ระบบนายทุนขั้นสูงสุด

เลนินได้กล่าวไว้ใน Imperialism, The Highest Stage of Capitalism ว่าการขยายตัวของอุตสาหกรรมและการผลิตจะทำให้นายทุนย่อยไม่อาจแข่งขันกับนายทุนใหญ่ได้อันจะทำให้เกิดระบบผูกขาดโดยนายทุนใหญ่ขึ้นมาในประเทศไทย และเมื่อมีการพัฒนามากขึ้น ประเทศที่เจริญก็จะลงทุนไปยังประเทศที่ด้อยพัฒนาเพื่อขยายทุนต่อไป โดยจะร่วมกันแบ่งโลกออกเป็นส่วนๆ เพื่อสร้าง "เขตอิทธิพล" และเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งประเทศด้อยพัฒนาจะไม่อาจหนีอิทธิพลไปได้ จึงต้องตกเป็นอาณานิคมในที่สุด

การแสวงหาอาณานิคมของประเทศนายทุน ยังผลให้ประเทศนายทุนเกิดขัดแย้งกันเอง เพราะนอกจากจะแย่งชิงอาณานิคมเพื่อลงทุนออกไปพัฒนาแล้ว ยังมีการแย่งชิงวัตถุดิบกันอีกด้วย แต่จากความขัดแย้งกันนี้เอง ทำให้ประเทศเล็กๆ ซึ่งมีอาณานิคมอยู่บ้างสามารถดำรงฐานะของตนไว้ได้ ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งระหว่างมหาประเทศนายทุน ทำให้ไม่อาจบรรลุถึงข้อตกลงในการแบ่งโลกเป็นเขตอิทธิพลได้ทั้งหมด

เลนินเชื่อว่า ระบบผูกขาดของนายทุนจะต้องเสื่อมทรमลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกับระบบผูกขาดอื่นๆ เพราะ "นอกจากการเติบโตจะไม่คงเส้นคงวาแล้ว ยังเป็นระบบที่มีการต่อสู้แย่งชิงตลาด ซึ่งก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้นเรื่อยๆ ความไม่คงเส้นคงวานี้แสดงออกในลักษณะของความเสื่อมทรमของประเทศมั่งคั่งด้วยทุน" เช่น ประเทศอังกฤษ เป็นต้น ความขัดแย้งระหว่างกันทำให้ประเทศนายทุนต้องเข้าสู่สงครามเป็นเครื่องตัดสิน

เลนินได้กล่าวสรุปไว้ว่า ระบบจักรวรรดินิยมซึ่งเป็นขั้นตอนสูงสุดของระบบนายทุนก็คือระบบนายทุนผูกขาด ซึ่งจะพัฒนาไปเป็นระบบจักรวรรดินิยมตามขั้นตอนดังนี้

1. การรวมทุนและการผลิตของนายทุนได้พัฒนาไปถึงขั้นที่มีการจัดตั้งระบบผูกขาดขึ้น อันเป็นระบบที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในวงการเศรษฐกิจ
  2. การรวมทุนของธนาคารและทุนของอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน เป็นผลให้มีการจัดตั้งระบบผูกขาดอำนาจทางการเงิน
  3. การส่งทุนออกไปยังต่างประเทศมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และแตกต่างกับการส่งสินค้าออก
  4. การจัดตั้งระบบผูกขาดระหว่างประเทศนายทุนเหล่านั้นอุบัติขึ้น และมีการแบ่งเขตโลก เพื่อแสวงหาประโยชน์
  5. การแบ่งดินแดนระหว่างมหาประเทศนายทุนดำเนินไปอย่างสมบูรณ์
- เมื่อระบบนายทุนได้ขยายตัวเป็นระบบจักรวรรดินิยมในลักษณะข้างต้น จึงมีขอบเขตกว้างขวาง และมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ดังนั้น การต่อสู้เพื่อการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ จึงไม่อาจจำกัดขอบเขตอยู่เพียงในประเทศใดประเทศหนึ่งหรือกลุ่มประเทศใดเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการต่อสู้ในลักษณะของการจัดตั้งแนวร่วมของประชาชนผู้ถูกกดขี่ เพื่อร่วมกันทำลายล้างระบบจักรวรรดินิยม

ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีการปฏิวัติของเลนิน

ยุทธศาสตร์ของเลนินเป็นเครื่องกำหนดเป้าหมายและแนวทางการต่อสู้ในแต่ละขั้นตอน กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ และวางรูปแบบและวิธีการปฏิวัติที่มีประสิทธิภาพ เพื่อผลักดันมวลชนให้เข้าร่วม วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์และยุทธวิธีเลนินคือ การปลุกสำนึกของชนชั้นแรงงาน ดึงมวลชนเข้าร่วมการต่อสู้และดำเนินการควบคุมการต่อสู้และเปลี่ยนพลังมวลชนให้เป็นกองกำลังที่เข้มแข็ง และพามวลชนไปสู่ชัยชนะโดยเร็ว

ยุทธวิธีของเลนินที่ใช้ในการปฏิวัติรัสเซียจนประสบผลสำเร็จคือ

1. การทำงานถูกกฎหมายกับงานผิดกฎหมาย

เมื่อพลังการเคลื่อนไหวปฏิวัติต่ำลง และฝ่ายปฏิกริยา (ฝ่ายรัฐบาล หรือฝ่ายต่อต้านการปฏิวัติ) มีพลังสูง พรรคคอมมิวนิสต์จำเป็นต้องปรับยุทธศาสตร์การต่อสู้จากรุกมาเป็นรับ

และหันไปใช้วิธีการผิดกฎหมาย ใช้การประท้วงนัดหยุดงานเป็นยุทธวิธีในการต่อสู้ ขยายงานในสหภาพกรรมกรและใช้ประโยชน์จากวิธีการที่ถูกกฎหมายทุกทาง เลนินชี้ว่า การต่อสู้อย่างถูกกฎหมายเป็นหนทางที่จะบกปิดการเคลื่อนไหวที่ผิดกฎหมาย นักปฏิวัติจะต้องรู้จักประสานการต่อสู้ที่ผิดกฎหมาย เข้ากับการต่อสู้ที่ถูกกฎหมาย จึงจะทำให้การปฏิวัติประสบผลสำเร็จได้

2. การเข้าร่วมในสถาบันรัฐสภาของชนชั้นนายทุน

เลนินมีความเห็นว่า ในยุคที่ระบบนายทุนยังเข้มแข็ง พรรคคอมมิวนิสต์ไม่มีทางเลือกอย่างอื่น นอกจากจำต้องยอมรับรัฐสภาที่มวลชนส่วนใหญ่ยอมรับ แต่การยอมรับรัฐสภาของคอมมิวนิสต์นั้น เพื่ออาศัยรัฐสภาสร้างความต่อเนื่องทางความคิดเกี่ยวกับรัฐสภาในสายตาประชาชน การเข้าร่วมในการเลือกตั้งเป็นยุทธวิธีหนึ่งในการต่อสู้ เพราะเป็นการช่วยเพิ่มสิทธิให้แก่คอมมิวนิสต์ยิ่งขึ้น เขาได้ตำหนิสมาชิกคอมมิวนิสต์ที่เป็นพวก "ซ้ายจัด" ที่ต่อต้านรัฐสภา โดยเลนินเห็นว่ารัฐสภาเป็นเวทีในการต่อสู้ชนชั้นที่แสดงถึงประโยชน์ความขัดแย้งในชนชั้นเหมือนกัน

3. การประนีประนอม

เลนินมีความเห็นว่า การประนีประนอมนั้นมีอยู่ 2 อย่าง คือ การประนีประนอมเพื่อสงวนกำลังและลดความเสียหายให้น้อยลง กับการประนีประนอมที่มีลักษณะขยายตัว ในสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการต่อสู้ของมวลชน ชนชั้นกรรมาชีพก็จำต้องประนีประนอมกับฝ่ายนายทุน เป็นการประนีประนอมที่ถูกบังคับโดยเงื่อนไขทางทวิสัย เช่น การขาดแคลนทุนทรัพย์สำหรับการนัดหยุดงาน เป็นต้น การประนีประนอมลักษณะนี้ไม่ได้ลดการอุทิศตนเพื่อการปฏิวัติ แต่ยังคงมีความพร้อมที่จะต่อสู้ต่อไป ซึ่งแตกต่างจากการประนีประนอมของผู้ที่พยายามอ้างสาเหตุภายนอกมาบกปิดความเห็นแก่ตัว ความขลาดกลัวและปรารถนาที่จะประจบเอาใจนายทุน ยอมจำนนต่อคำอุกคามของนายทุน

ในการประนีประนอมกับกลุ่มต่างๆ พรรคการเมือง และนายทุนรายย่อยของกรรมาชีพ จุดสำคัญอยู่ที่การรู้จักใช้ยุทธวิธีเพื่อยกระดับ มิใช่เพื่อลดระดับความสำนึกทางชนชั้น แต่ต้องการที่จะยกระดับวิฤตภาพปฏิวัติและความสามารถที่จะสู้รบเอาชนะ พรรคคอมมิวนิสต์ต้องใช้วิธีการพลิกแพลงและการประนีประนอม เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้แก่พรรค

แนวความคิดเหมาเจ๋อตุง

เหมาเจ๋อตุงเกิดปี 2436 ในครอบครัวชาวนาฐานะปานกลางในมณฑลหูหนาน จบการศึกษาจากโรงเรียนฝึกหัดครู จากนั้นได้ทำงานด้านบรรณารักษ์ประจำห้องสมุดมหาวิทยาลัยปักกิ่ง จึงทำให้มีโอกาสรู้จักนักคิดนักเขียนจำนวนมาก รวมทั้งผู้ที่มีอิทธิพลสูงในการคัดค้านขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าๆ ของจีนในยุคนั้น ที่สำคัญคือ เงินซีซิว บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เยาวชนใหม่ ประกอบกับลัทธิมาร์กซ์-เลนินได้แพร่เข้ามาในจีนหลังการปฏิวัติรัสเซีย เมื่อปี 2460 ทำให้เหมาเจ๋อตุงเสื่อมาส์ ดังนั้น ปี 2464 เหมาเจ๋อตุงจึงได้เข้าร่วมก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พคจ.) กับเงินซีซิว และบุคคลอื่นๆ อีกหลายคน เหมาเจ๋อตุงได้รับการเลื่อนตำแหน่งภายในพรรคสูงขึ้นเรื่อยๆ จนได้เป็นผู้นำพรรค และสามารถทำการปฏิวัติประเทศจีนได้สำเร็จเมื่อปี 2492 เหมาเจ๋อตุงได้ปกครองประเทศจีนมาโดยตลอด และได้เสียชีวิตที่กรุงปักกิ่งเมื่อปี 2519 ขณะอายุได้ 83 ปี

เหมาเจ๋อตุง เป็นนักปฏิวัติผู้หนึ่งที่ได้ดัดแปลงทฤษฎีของมาร์กซ์และเลนินให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในประเทศจีน ทฤษฎีการต่อสู้ และยุทธศาสตร์ยุทธวิธีต่างๆ ในการปฏิวัติประเทศจีนของเหมาเจ๋อตุงมีลักษณะเช่นเดียวกับเลนิน คือ เป็นแนวความคิดที่ได้มาจากประสบการณ์การต่อสู้เพื่อปฏิวัติประเทศจีนเป็นเวลายาวนาน ขณะเดียวกันก็มีลักษณะเชิงผลปฏิบัติ (pragmatic) เช่นเดียวกับสตาลินและครุสชอฟ โดยเหตุที่สังคมจีนเป็นสังคมเกษตรกรรมและอิทธิพลของแนวความคิดอนุรักษนิยมยังอยู่สูง ดังนั้น เหมาเจ๋อตุงจึงให้ความสำคัญต่อพลังของชาวนามากกว่าเลนิน¹¹ แนวความคิดในการปฏิวัติของเหมาเจ๋อตุงมีลักษณะสำคัญโดยสรุปดังนี้

---

11 Stuart R. Schram, The Political Thought of Moo Tse-tung (Frederick A. Praeger, New York, 1969), p.237

1. เหมา เจ๋อตุงยึดถืออุดมการณ์การปฏิวัติโลกตามทฤษฎีมาร์กซ์-เลนิน เขาเชื่อว่าการสร้างสังคมนิยมมิวนิสต์ให้ปรากฏเป็นจริงนั้นไม่มีทางอื่นนอกจากการใช้วิธีรุนแรง โดยยึดอำนาจรัฐด้วยกำลังอาวุธ

2. เหมา เจ๋อตุงให้ความสำคัญกับชนบทมากกว่าเมือง ซึ่งแตกต่างจากความคิดของเลนินที่ทำให้เมืองเป็นศูนย์กลางของการปฏิวัติ และกำหนดให้ชนชั้นกรรมาชีพเป็นผู้นำการปฏิวัติ โดยชนชั้นชาวนาจากชนบทให้การสนับสนุน ส่วนเหมา เจ๋อตุงเห็นว่าพลังในการปฏิวัติประเทศจีนได้แก่ชนชั้นกรรมาชีพในชนบท

3. ทฤษฎีชนชั้นและการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้น ซึ่งนอกจากชนชั้นกรรมาชีพที่ร่วมต่อสู้กับชาวนาแล้ว ยังจะต้องมีการทำแนวร่วมประชาชาติ โดยดึงเอาชนชั้นนายทุนชาตินิยมมาร่วมในการต่อสู้ด้วย

4. เหมา เจ๋อตุงมีความเห็นว่าความสำคัญในการปฏิวัติอาจจะเกิดขึ้นกับชนชั้นใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นกับชนชั้นที่ถูกกดขี่เสมอไป ถ้าพรรคปฏิวัติได้โอกาสให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนเพียงพอแล้ว ก็อาจจะปลุกเร้าความสำคัญในการปฏิวัติได้เสมอ

5. ความคิดเกี่ยวกับการทำสงครามยึดเอื้อหรือสงครามกองโจร อันเป็นแนวความคิดที่แตกต่างจากมาร์กซ์และเลนิน แต่เป็นแนวความคิดที่มีอิทธิพลต่อการปฏิวัติในประเทศโลกที่สาม เหมา เจ๋อตุงได้กำหนดยุทธวิธีการต่อสู้แบบสงครามกองโจร หรือการต่อสู้ด้วยอาวุธในระยะยาว ด้วยกองทหารของชนชั้นปฏิวัติ เลนินเองแม้จะเห็นความจำเป็นในการติดอาวุธให้กรรมกรและชาวนาในการต่อสู้โค่นล้มนายทุน แต่เลนินก็มีความเห็นว่าพรรคปฏิวัติจะต้องควบคุมการใช้กำลังและอาวุธอย่างเคร่งครัด

อย่างไรก็ตาม แม้เหมา เจ๋อตุงจะยกฐานะชาวนาในชนบทขึ้นเป็นพลังสำคัญในการปฏิวัติ โดยจัดเป็นกำลังพื้นฐานการปฏิวัติประชาธิปไตย แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเหมา เจ๋อตุงไม่ให้ความสำคัญกับชนชั้นกรรมาชีพในการปฏิวัติ โดยเหมา เจ๋อตุงได้กล่าวถึงบทบาทของชนชั้นกรรมาชีพว่าเป็นชนชั้นนำของการปฏิวัติ ส่วนชาวนาเป็นเสมือนทัพหลวงของการปฏิวัติ ทั้งนี้เนื่องจากมวลชนอันมหาศาลของประเทศจีนอยู่ในชนบท ในขณะที่ชนชั้นกรรมาชีพในเมืองมีจำนวน

น้อย การปฏิบัติประเทศจีนจึงต้องอาศัยพลังชานา แต่การที่ต้องให้ชนชั้นกรมาชีพเป็นผู้นำในการปฏิบัติ เนื่องจากว่าเป็นชนชั้นที่มีความตื่นตัวทางชนชั้นสูง มีลักษณะก้าวหน้า มีวินัย และการจัดตั้งที่ดี

จากความเชื่อในพลังของชานาดังกล่าว ทำให้เหมา เจ๋อตุงกำหนดทฤษฎีการปฏิบัติโดยใช้ "ชนบทล้อมเมือง" ขึ้น นั่นคือ การขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์สู่ชานาในชนบทให้กว้างขวางออกไป และเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับการสนับสนุนจากชานาซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่แล้ว ก็เท่ากับว่าคอมมิวนิสต์สามารถโค่นเตี้ยรัฐบาลที่ปกครองประเทศออกจากมวลชนอันไพศาลได้

ลักษณะการทำสงครามปฏิวัติตามแนวทางเหมา เจ๋อตุง คือ การทำสงครามประชาชนด้วยการปลุกระดมมวลชนจากแทบทุกกลุ่มเข้าร่วมในการต่อสู้ด้วยอาวุธ และในการทำสงครามปฏิวัตินั้นเขาได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญไว้ 3 ประการ คือ

1. พรรค หมายถึง พรรคคอมมิวนิสต์ที่ยึดมั่นในทฤษฎีมาร์กซ์-เลนิน มีความเจนจัดในการนำเอาทฤษฎีมาปฏิบัติให้บรรลุผล และมีการจัดองค์การในพรรคที่เข้มแข็งและมั่นคง
2. แนวร่วม การปฏิวัติจะต้องกระทำโดยรวมเอาประชาชนกลุ่มต่างๆ เข้าร่วมต่อสู้เพื่อระดมสรรพกำลังในประเทศมาร่วมในการปฏิวัติให้มากที่สุด
3. กองกำลังอาวุธ ไม่มีหนทางอื่นในการยึดอำนาจรัฐ นอกจากการใช้อาวุธ โดยเขากำหนดให้กองทัพเป็นแนวหน้าของการปฏิวัติ ซึ่งกองกำลังดังกล่าวต้องเป็นกองทัพที่เข้มแข็งและมีวินัยดี

ภาพรวมของลัทธิคอมมิวนิสต์

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าเนื้อหาของทฤษฎีมาร์กซ์-เลนิน และแนวความคิดเหมา เจ๋อตุง จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในบางส่วน กล่าวคือ ลัทธิมาร์กซ์มีเนื้อหาสำคัญดังนี้

1. สังคมมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยจะแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ "ชนชั้นที่กดขี่" กับ "ชนชั้นที่ถูกกดขี่" ชั้นทั้งสองนี้จะต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลา ผลจากการต่อสู้จะผลักดันให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ และสภาพสังคมจะวิวัฒนาการจาก "สังคมดั้งเดิม" ไปสู่ "สังคมทาส" จาก "สังคมทาส" ก็จะก้าวไปสู่ "สังคมศักดินา" จากนั้นก็จะเปลี่ยนไปเป็น "สังคมทุนนิยม" แล้วจึงจะถึง "สังคมนิยม" จาก "สังคมนิยม" ก็จะก้าวไปสู่ "สังคมคอมมิวนิสต์" การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเป็นวิวัฒนาการของสังคมนุุษย์

2. มาร์กซ์ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ความรู้สึกนึกคิดและความรู้ของมนุษย์นั้นเป็นผลสะท้อนมาจากสภาพทาง "ชนชั้น" เพราะเหตุนี้พวกเจ้าของปัจจัยการผลิต หรือเจ้าของกิจการซึ่งมาร์กซ์จำแนกว่าอยู่ใน "ชนชั้นที่กดขี่" จะมีความรู้สึกนึกคิดไปอย่างหนึ่ง "ชนชั้นที่ถูกกดขี่" ก็จะมีความรู้สึกนึกคิดไปอีกอย่างหนึ่ง บุคคลในแต่ละชนชั้นจะมองเห็นปัญหาของสังคมไปในแนวทางและความรู้สึกนึกคิด ซึ่งอยู่ในกรอบของ "ชนชั้น" ของตนเองเท่านั้น

3. ตามแนวความคิดของมาร์กซ์ ระบบการปกครอง กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของชนชั้น ถ้า "ชนชั้นที่กดขี่" ได้อำนาจปกครอง ก็จะกำหนดสิ่งต่างๆ เหล่านี้ขึ้น และใช้มันเป็นเครื่องมือทำให้ผู้ถูกกดขี่รู้สึกว่าเป็นทาสอยู่ในสังคมที่เป็นธรรมแล้ว

4. มาร์กซ์ระบุว่า ทราบาคที่สังคมยังไม่ "สุกงอม" คือโครงสร้างทางการผลิตยังไม่วิวัฒนาการไปจนถึงขั้นที่ประชาชนส่วนใหญ่ถูกกดขี่ขูดรีดอย่างรุนแรง จนเกิดปัญหาความคิดอันเรื่องชนชั้นขึ้น แล้วรวมตัวกันลุกขึ้นโค่นล้มระบบทุนนิยม ทราบานั้นการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนสภาพสังคมนุุษย์จะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้

ต่อมาเลนินได้แก้และขยายลัทธิมาร์กซ์ออกไปจนเป็นผลให้สามารถนำไปใช้ปฏิวัติสังคมนิยมรัสเซียได้สำเร็จ ความคิดของเลนินคือการที่จะรอให้ระบบทุนนิยม "สุกงอม" และเกิดการปฏิวัติขึ้นเองนั้นอาจจะยืดเยื้อยาวนาน จนทำให้ไม่มีการปฏิวัติ นอกจากนี้ก็ยังมีอันตรายจากการที่ผู้นำกรรมกรถูกนายทุนเหมอมเมา แล้วสมยอมร่วมมือกับนายทุนเหมอมเมากรรมกรทั้งหมดต่อไปอีก ซึ่งจะเป็นผลให้กรรมกรไม่สามารถตื่นตัวขึ้นมาต่อสู้เพื่อล้มล้างระบบทุนนิยม จากความคิดดังกล่าว เลนินจึงให้ความสำคัญต่อการปฏิวัติไว้ดังนี้

1. ให้จัดตั้งพรรคการเมืองที่ประกอบด้วยนักปฏิวัติอาชีพ ขึ้นมาเป็น "แกนนำ" ในการปฏิวัติตามแนวทางของชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งพรรคที่จัดตั้งขึ้นตามแนวความคิดของ เลนินนี้ปกติมักจะใช้ชื่อว่าพรรคคอมมิวนิสต์ หรืออาจจะใช้ชื่ออื่น แต่จะต้องยึดอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนิน เป็นหลัก

2. เลนินได้กำหนดยุทธศาสตร์ของการปฏิวัติไว้ 3 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การล้มล้างระบบ "กึ่งศักดินา กึ่งเมืองขึ้น และกึ่งทุนนิยม" ไปสู่การปฏิวัติ "ประชาธิปไตยประชาธิปไตย" และจากการปฏิวัติ "ประชาธิปไตยประชาธิปไตย" จึงจะปฏิวัติต่อไปสู่ระบบ "สังคมนิยม" และจากระบบ "สังคมนิยม" ก็ปฏิวัติต่อไปจนถึง "สังคมนิยมคอมมิวนิสต์" ในที่สุด

3. ความคิดของเลนินที่แตกต่างจากมาร์กซ์ประการหนึ่งคือ เลนินเชื่อว่าการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ไม่จำเป็นต้องทำในประเทศที่ระบบทุนนิยมได้ก้าวไปมากแล้วเสมอไป แต่อาจจะทำได้ในประเทศอาณานิคม กึ่งอาณานิคม และประเทศด้อยพัฒนาต่างๆ ได้ด้วย ทั้งนี้เพราะเลนินได้วิเคราะห์สภาพของกลุ่มประเทศต่างๆ ดังกล่าวไว้ ถูกประเทศจักรวรรดินิยมทำการกดขี่ครุฑอย่างหนัก จึงทำให้ประชาชนในประเทศเหล่านั้น พร้อมที่จะลุกฮือขึ้นต่อสู้เพื่อ "ปลดปล่อย" ตนเองมากยิ่งขึ้นกว่าชนชั้นกรรมาชีพในประเทศจักรวรรดินิยมเอง ยิ่งไปกว่านั้น อำนาจอรัฐในประเทศอาณานิคมและกึ่งอาณานิคมก็มีความบอบบาง และมักจะอ่อนแอทางด้านทหารและการเมือง อำนาจอรัฐที่แท้จริงอยู่นอกประเทศ (คือประเทศจักรวรรดินิยมที่ห่างไกล) ย่อมเป็นการง่ายที่จะปลุกระดมเคลื่อนไหวประชาชนในการที่จะทำลายล้างอำนาจอรัฐนั้น

เมื่อพิจารณาความคิดและการปฏิวัติของเลนินให้ถ่องแท้แล้ว จะเห็นว่าเลนินไม่เคยไว้ใจชนชั้นกรรมาชีพ และไม่เคยยอมให้ชนชั้นกรรมาชีพโดยทั่วไป เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ยกเว้นชนชั้นกรรมาชีพที่เป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น

สาระสำคัญที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า ถ้ามีมาร์กซ์แต่ไม่มีเลนิน ก็คงจะไม่มี การปฏิวัติของคอมมิวนิสต์ คงจะมีเฉพาะคัมภีร์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเฉยๆ เลนินจึงเปรียบเสมือนผู้ให้ชีวิต ให้แนวทางที่ทำให้ลัทธิมาร์กซ์มีพลังที่จะก่อให้เกิดการปฏิวัติจริงๆ ขึ้นได้

อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีบุคคลอีกเป็นจำนวนมากเห็นว่า การปฏิวัติของคอมมิวนิสต์ตามแนวทางของ "มาร์กซ์-เลนิน" นั้น เชื่องช้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้ทางการเมืองโดย

วิธีทางรัฐสภา โจเซฟ สตาลิน จึงหันมาใช้วิธีเอากำลั้งทหารของตนเข้ายึดอำนาจรัฐของประเทศต่างๆ ในยุโรปตะวันออก แล้วจัดระบบสังคมนิยมของประเทศนั้นๆ ให้เป็นไปตามแนวทางของคอมมิวนิสต์โซเวียต

วิธีการของสตาลิน ถูกประชาชนทั้งในประเทศนั้นและทั่วโลกโจมตีว่าเป็นการรุกรานประเทศอื่นฯ ขณะเดียวกันประเทศต่างๆ ที่ไม่เห็นด้วยก็ได้ผนึกกำลังกันต่อต้าน ประสพการณ์ในการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน ได้ให้ความรู้ใหม่กับการปฏิวัติของคอมมิวนิสต์ โดยการสร้างฐานกำลังขึ้นในชนบทเป็นสำคัญ แทนที่จะใช้ฐานกำลังในกลุ่มกรรมกรในเมือง ยุทธศาสตร์ปฏิวัติของเหมาเจ๋อตุงที่ใช้ "ป่าล้อมบ้าน บ้านล้อมเมือง เมืองล้อมนคร" โดยการจัดกองทัพปลดแอกประชาชนขึ้นในชนบทของประเทศนั้นๆ เพื่อทำสงครามปฏิวัติยึดอำนาจรัฐได้ เข้ามามีอิทธิพลอย่างกว้างขวางในกลุ่มของนักปฏิวัติซ้ายจัดรุนแรง ผู้นิยมลัทธิมาร์กซ์-เลนิน รวมทั้ง พคท. ต่างก็ยึดถือเป็นแนวทางหลักอย่างเด็ดเดี่ยว

ลาฟงความคิดของมาร์กซ์นั้น ไม่ได้ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อประเทศชาติและประชาชนมากนัก เพราะมาร์กซ์กำหนดเอาเองว่าสังคมนิยมจะต้องเป็นเช่นนั้น และความเป็นจริงก็จะประจักษ์ชัดแล้วว่าความคิดของมาร์กซ์เป็นเพียงความเพ้อฝันเท่านั้น ครั้นเมื่อเลนินประยุกต์ความคิดของตนเข้ากับของมาร์กซ์แล้ว ความคิดดังกล่าวก็ยังไม่ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อประเทศชาติและประชาชนโดยเร็ว เพราะเลนินไปเน้นหนักทางด้านพรรคการเมือง และการต่อสู้ในเมืองเป็นสำคัญ สำหรับแนวทางของสตาลินนั้น ค่อนข้างน่ากลัว เพราะสตาลินมุ่งใช้กำลังทหารจากประเทศหนึ่งบีบบังคับประเทศที่ด้อยแสนยานุภาพทางทหาร ซึ่งก็เป็นเงื่อนไขให้ประชาชนในประเทศที่ถูกบีบบังคับนั้นต่อต้านหรือลุกฮือขึ้นคัดค้าน เมื่อมีโอกาส ส่วนแนวทางของเหมาเจ๋อตุงเน้นการปฏิวัติจากชนบท ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นการต่อสู้ที่ยืดเยื้อยาวนาน จึงเป็นอันตรายต่อประเทศและประชาคมโลกพอสมควร

จุดอ่อนและข้อผิดพลาดของลัทธิคอมมิวนิสต์

ลัทธิหรือความคิดของมาร์กซ์ ชี้แนะให้เห็นว่า เมื่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นทุนนิยมอย่างกว้างขวาง และได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าถึงที่สุดแล้ว บรรดานายทุนหรือเจ้าของกิจการใหญ่ๆ ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตสูง ก็จะพยายามกลืนบริษัท หรือกิจการเล็กที่อ่อนแอกว่า ดังนั้นประเทศที่ก้าวหน้าทางด้านทุนนิยม ก็จะเหลือบริษัทใหญ่ๆ เพียงไม่กี่บริษัท ขณะที่เดียวกัน ชาวไร่ชาวนาสวนใหญ่ๆ จะไม่ได้รับการช่วยเหลือดูแลจากรัฐบาลอย่างเพียงพอ ประกอบกับอัตราเพิ่มของประชากรในชนบทสูง ส่วนที่ดินสำหรับทำมาหากินนั้นคงที่ จึงก่อให้เกิด "แรงงานส่วนเกิน" ขึ้นอย่างมากภายในชนบท เป็นผลให้การทำมาหากินของชาวไร่ชาวนาไม่พอเลี้ยงชีพ จึงจำเป็นต้องเข้ามาเป็นกรรมกรตามโรงงานต่างๆ

จากเหตุที่ว่า จะเหลือบริษัทใหญ่ๆ เพียงไม่กี่บริษัท และมีชาวไร่ชาวนาเป็นจำนวนมากพร้อมจะขายแรงงาน ประกอบกับความสำเร็จในการคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ๆ บางอย่างในการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นผลให้นายทุนหรือเจ้าของกิจการโรงงานอุตสาหกรรมใหญ่ๆ ถือโอกาสขูดรีดแรงงาน กดค่าแรง ทำให้งานมากแต่ให้เงินน้อย จนกระทั่งถึงจุดๆ หนึ่งที่กรรมกรถูกกดขี่ขูดรีดอย่างมาก จะทำให้กรรมกรรวมพลังกันลุกขึ้นต่อสู้เพื่อล้มล้างระบบทุนนิยมและเปลี่ยนให้เป็นระบบ "สังคมนิยม" ซึ่งเป็นก้าวแรกที่จะเข้าสู่สังคม "คอมมิวนิสต์" ในเวลาต่อไป

นับตั้งแต่มาร์กซ์ได้กล่าวไว้ใน "ประกาศของคอมมิวนิสต์" (The Communist Manifesto) เป็นเวลากว่า 100 ปี กลับปรากฏว่ายังไม่เคยมีประเทศใดในโลกที่ตกอยู่ในสภาพ "สังคมนิยมสูงงอม" และชนชั้นกรรมาชีพลุกขึ้นมาต่อสู้ โดยไม่มีผู้นำให้หลงเชื่อ เพื่อโค่นล้มสังคมเก่าๆ เลย ไม่ว่าจะเป็นในประเทศจีน หรือโซเวียต ซึ่งระบบทุนนิยมถูกโค่นล้มไปก็ตาม

ข้อที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับแนวความคิดของมาร์กซ์ที่น่าจะเป็นข้อผิดพลาดที่สำคัญได้แก่

ประเด็นที่ 1. มาร์กซ์เคาวิวัฒนาการของระบบทุนนิยมผิดไป โดยคิดว่าเมื่อระบบทุนนิยมก้าวหน้าไปมากแล้วก็จะเกิดการรวมทุนกันมากยิ่งขึ้น เกิดบริษัท ธนาคาร สถาบันทางการเงิน และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ขึ้น เกิดการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจโดยไม่คำนึงถึงมนุษยธรรม กิจการทางเศรษฐกิจที่มีทุนน้อย หรือมีประสิทธิภาพต่ำกว่ากิจการใหญ่ๆ ก็จะถูกกลืน

หรือถูกทำลายไป คงเหลือเฉพาะบริษัทประเภท "ยักษ์ใหญ่" เพียงไม่กี่บริษัท ซึ่งบริษัทเหล่านี้ ก็จะเป็นผู้ผูกขาดเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของประเทศไปโดยปริยาย

เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงจากประเทศที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย และมีระบบเศรษฐกิจเป็นทุนนิยม เช่น สหรัฐฯ ญี่ปุ่น เยอรมันตะวันตก และประเทศอื่นๆ อีกหลายประเทศ นั้น จะเห็นได้ว่าแม้การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจจะทำให้เกิดการรวมทุนกันขึ้นก็ตาม เช่น เกิดบริษัทการค้าอุตสาหกรรมใหญ่ๆ ซึ่งมีกำลังเงิน ทรัพยากรจำนวนมาก มีคนงานนับหมื่นใน แต่ละบริษัท แต่การรวมทุนของบริษัทดังกล่าวเป็นการรวมทุนของมหาชน ทั้งนี้เพราะเมื่อกิจการ ทางเศรษฐกิจเหล่านั้นเกิดการแข่งขันกันก็จำเป็นต้องขยายกิจการ และเพิ่มประสิทธิภาพให้สูงขึ้น เพื่อที่จะสามารถสนองความต้องการของตลาดให้ได้มากยิ่งขึ้น ไม่ปรากฏว่ามีพ่อค้ายาทุนผู้ใดที่มีเงินและทรัพยากรของตนเองเพียงพอที่จะดำรงความเป็นเจ้าของกิจการใหญ่ได้แต่เพียงผู้เดียว หรือกลุ่มเดียว จึงต้องเพิ่มทุนด้วยการขายหุ้นแก่คนทั่วไป ซึ่งมีทั้งคนงาน กรรมกรในบริษัท และผู้มีเงินทั่วไป ผู้ถือหุ้นนั้นก็ไม่ว่าเป็นต้องเป็นคนชาตินั้นเสมอไป อาจจะเป็นคนชาติอื่นารวมอยู่ด้วยก็ได้ ยิ่งไปกว่านั้นคณะกรรมการบริหารของบริษัท ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ๆ ในบริษัทเสมอไป อาจสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถสูงมาตำแหน่งกิจการของบริษัท มากกว่าที่จะใช้ปริมาณหุ้นที่บุคคลเหล่านั้นถือเป็นหลักในการเลือกคนมาบริหาร

สรุปแล้ว จะเห็นว่าวิวัฒนาการของทุนนิยม มักจะเปลี่ยนแปลงสภาพของกิจการทางการผลิต จากการผูกขาดของบุคคลกลุ่มเล็กๆ ไปเป็นสถาบันทางการผลิตของสังคม หรือเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจของประชาชนเป็นจำนวนมากเอง โดยที่รัฐบาลไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ 2. เป็นเหตุผลซึ่งสืบเนื่องมาจากประเด็นที่ 1 คือ เมื่อผู้ที่จะมาบริหารงานของบริษัทใหญ่ๆ นั้น ไม่ใช่เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่เสมอไป แต่อาจจะเป็นบุคคลภายนอก ซึ่งบรรดาผู้ถือหุ้นจ้างเข้ามาบริหารงาน และโดยแท้จริงแล้วฝ่ายบริหารก็เป็นลูกจ้างของบริษัทเช่นเดียวกับกรรมกร หรือคนงานทั่วๆ ไป เพราะฉะนั้นการที่ฝ่ายบริหารจะรักษาผลประโยชน์ของเจ้าของบริษัทแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของลูกจ้างเลยนั้นย่อมเป็นไปได้ นอกจากนี้กรรมกรหรือพนักงานก็มักจะมีส่วนเป็นเจ้าของบริษัทด้วย ดังนั้นถ้ากรรมกรถูกฝ่ายบริหาร

เอารัดเอาเปรียบเพื่อรักษาผลประโยชน์ของเจ้าของบริษัท กรรมการก็อาจจะรวมตัวกันขับไล่ฝ่ายบริหารนั้นออกไป เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของกรรมการเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านค่าแรง ชั่วโมงการทำงาน หรือสวัสดิการด้านอื่นๆ ก็ตาม

ประเด็นที่ 3. ที่มาร์กซ์กล่าวว่า นายทุนที่ผูกขาดเหล่านี้จะมุ่งแต่การกอบโกยกำไรให้มากที่สุด โดยเอารัดเอาเปรียบค่าแรงงานของชนชั้นกรรมาชีพ ให้อยู่ในระดับต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งจะเป็นผลให้กรรมการทุกคนต้องทำงานหนัก แต่ได้ค่าแรงน้อย จนภาวะของชนชั้นกรรมาชีพมีสภาพเหมือนทาส

เท่าที่มาร์กซ์กล่าวไว้ เช่นนั้นอาจเป็นจริงบ้างในบางประเทศ แต่ไม่ใช่ประเทศที่ระบบทุนนิยมพัฒนาไปอย่างเต็มที่ หรือแม้แต่ประเทศจีนหรือโซเวียตก็ตาม สภาพความอดอยากหิวโหยของประชาชนส่วนใหญ่ผู้มีความแตกต่างกันมาก ระหว่างคนรวยกับคนจน มิใช่มีสาเหตุมาจากการพัฒนาถึงขีดสุดของระบบทุนนิยมในประเทศนั้น หากแต่มาจากสาเหตุอื่น รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของประเทศในขณะนั้นๆ ด้วย ซึ่งเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งที่ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนและโซเวียตสามารถปฏิวัติล้มล้างเปลี่ยนแปลงสังคมในประเทศของตนได้สำเร็จ

ประเด็นที่ 4. มาร์กซ์วิเคราะห์สภาพสังคม การเมืองและจิตวิทยาของประชาชนผิดไปคือ มาร์กซ์อ้างว่า สภาพและความคิดต่างๆ ดังกล่าวเป็นผลสะท้อนจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคมในระบบทุนนิยม กลไกทุกอย่างของรัฐตกเป็นเครื่องมือของนายทุนในการกดขี่ขูดรีด บีบบังคับ และล้างสมอง "ผู้ถูกกดขี่ขูดรีด" ให้อยอมปฏิบัติตามเจตนาของนายทุน มอมเมาประชาชนให้เคารพในค่านิยมของ "ชนชั้นกดขี่ขูดรีด" การจัดระบบการบริหารและการปกครองประเทศก็เป็นไปในแนวทางที่จะให้ประโยชน์แก่ผู้มีเงิน และกลุ่มอภิสิทธิ์ชนต่างๆ ในที่สุดชนชั้นกรรมาชีพก็จะตื่นตัวในปัญหาชนชั้น และเกิด "จุดยืน" ทางด้านความคิดของชนชั้นกรรมาชีพขึ้น ซึ่งไม่มีทางประนีประนอมกันได้กับ "จุดยืน" ของชนชั้นนายทุน การประนีประนอมผลประโยชน์ของชนชั้นทั้งสองจะไม่มีทางเป็นไปได้ ซึ่งชนชั้นกรรมาชีพจำเป็นต้องรวมพลังกันโค่นล้มนายทุนลง เพื่อความอยู่รอดของตนเอง

แต่ตามข้อเท็จจริงที่เห็นได้ชัดในหลายๆ ประเทศ ซึ่งมีระบบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย และเศรษฐกิจเป็นแบบทุนนิยมนั้น กลับปรากฏว่า กรรมกร คนงาน ได้รับความเอาใจใส่จากนายจ้างหรือนายทุนเป็นอย่างมาก เพราะผู้ขายแรงงานมีจำนวนมาก เกิดการรวมกลุ่มในบรรดาคนงานในรูปของสหพันธ์กรรมกร หรือผู้ขายแรงงานในอาชีพต่างๆ ซึ่งยังผลให้ผู้ขายแรงงานมีพลังทางการต่อรองสูงขึ้น แทนที่กรรมกรจะถูกบีบบังคับและล่าถอยยอมปฏิบัติตามเจตนาของนายทุนตามที่มาร์กซ์อ้าง กลับปรากฏว่านายทุนต้องยอมปฏิบัติตามเจตนาของกรรมกร

นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขที่ทำให้หนักการเมืองต้องเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้กับกรรมกรอีกด้วย อาจจะเป็นความจริงอยู่บ้างที่ว่า ก่อนที่หนักการเมืองบางคนจะขึ้นมาสู่อำนาจ อาจจะได้รับ การสนับสนุนทางการเงินจากนายทุนอยู่บ้าง แต่เมื่อเวลาลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง นักการเมืองจำเป็นต้องอาศัยคะแนนเสียงจากกรรมกร ซึ่งมีจำนวนมากกว่านายทุน และกรรมกรก็พร้อมที่จะให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ถ้าหากนักการเมืองผู้นั้นสามารถรักษาผลประโยชน์ และแก้ไขปัญหาคะแนนเสียงของกรรมกรได้ ดังนั้น เมื่อนักการเมืองได้รับการเลือกตั้ง หรือเข้าไปสู่อำนาจทางการเมืองแล้ว ก็จะต้องรักษาผลประโยชน์ของกรรมกร เพื่อรักษาสถานภาพของตนเองเอาไว้สำหรับการเลือกตั้งครั้งต่อไป

ผลจากการนี้ ทำให้กรรมกรได้รับการดูแลเอาใจใส่ และได้รับความช่วยเหลือ ทั้งจากภาครัฐและเอกชนมากขึ้น เช่น การเพิ่มค่าจ้าง สวัสดิการ ซึ่งได้มีการดำเนินการทุกปี เพื่อให้เพียงพอกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น ไม่ทำให้กรรมกรต้องได้รับความเดือดร้อนมากเกินไป จนถึงขั้นที่จะต้องคิดหาการปฏิวัติ โดยเฉพาะปัจจุบัน แรงกดดันต่างๆ ที่กรรมกรเคยได้รับได้ลดน้อยลงมาก เพราะมีคณะกรรมการไตรภาคี ประกอบด้วย ตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน หรือผู้ประกอบการ และกรรมกร ร่วมปรึกษาหารือกัน ทำให้ปัญหาดังกล่าว สามารถแก้ไขหรือคลี่คลายไปได้ด้วยการเจรจา ไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรง

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า แนวความคิดของมาร์กซ์เกี่ยวกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

ในสังคมปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างมาก และเมื่อได้มาประจักษ์กับสภาพการณ์ที่เป็นจริงในโซเวียต จีน และประเทศอื่นๆ ที่ได้นำระบอบสังคมนิยมมาใช้ในการปกครองประเทศภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ก็ปรากฏว่าแทนที่จะทำให้ประเทศพัฒนาก้าวหน้ามากขึ้น กลับทำให้ประเทศก้าวถอยหลัง ทั้งนี้เนื่องจากการนำประเทศไปผูกติดเรื่องอำนาจมากเกินไป โดยมุ่งหวังที่จะปฏิวัติโลกให้เป็นคอมมิวนิสต์ ทำให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย และการขยายอิทธิพล มีการสะสมอาวุธยุทธโธปกรณ์ และนำประเทศไปสู่การสู้รบ ทำให้ประชาชนได้รับความยากลำบากโดยทั่วไป

เมื่อพิจารณาหลักการของลัทธิคอมมิวนิสต์ จะเห็นได้ว่า แม้เป้าหมายการดำเนินการจะมุ่งผลประโยชน์แก่ชนชั้นที่เสียเปรียบในสังคม ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่การที่รัฐเข้าไปควบคุมปัจจัยการผลิตไว้ทั้งหมด เพื่อแบ่งเฉลี่ยผลประโยชน์ให้เท่าเทียมกันนั้น เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่ก่อให้เกิดการแข่งขัน และการที่รัฐมอบผลประโยชน์แก่บุคคลตามความจำเป็นมากกว่าการให้ความสำคัญกับความสามารถ เป็นการขัดกับหลักการทางจิตวิทยา ทำให้คนเกิดความเฉื่อยชา ซึ่งมีผลให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศล่าช้า

นอกจากนี้ การจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน โดยการควบคุมอย่างใกล้ชิด และทำการปราบปรามอย่างรุนแรงหากประชาชนทำการต่อต้านรัฐบาล เป็นมาตรการที่สร้างแรงกดดันต่อประชาชนอย่างมาก และเป็นเงื่อนไขให้กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลทำการต่อสู้เพื่อหาทางล้มล้างรัฐบาลโดยตลอด สภาพเช่นนี้เป็นภาพลบท่อรัฐบาลทั้งในสายตาของคนภายในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งมีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลโดยตรง หากรัฐบาลยังดำรงแนวความคิดดังกล่าวและต้องการจะรักษาสถานะของตนไว้ ก็จำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งทางการทหาร และเพิ่มมาตรการควบคุมประชาชนมากขึ้น ทำให้ความสำคัญทางเศรษฐกิจถูกละเลย เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ยากจน การต่อต้านก็ย่อมจะเกิดขึ้น ในที่สุดแล้วรัฐบาลก็จะไม่สามารถดำรงสถานะไว้ได้

แม้ปัจจุบันประเทศสังคมนิยมจะมีการปรับเปลี่ยนนโยบายและหลักการต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมและทางสากลมากขึ้น โดยนำเอานโยบายปฏิรูป นโยบายเปิดกว้าง หรือนโยบายสร้างความทันสมัยแก่ประเทศตนมาใช้ แต่หลายประเทศมีการพัฒนาค่อนข้างช้า ไม่ทันกับความต้องการของประชาชนและการเปลี่ยนแปลงของโลก พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นผู้นำประเทศที่ต้องสูญสลายไป ดังเช่นที่ปรากฏในโซเวียต และประเทศในยุโรปตะวันออกในช่วงปี 2533-2534 ส่วนจีน แม้พรรคคอมมิวนิสต์จะยังคงดำรงอยู่ได้ แต่ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายหลายด้าน อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีแรงต่อต้านจากกลุ่มพลังต่างๆ อยู่บ้าง โดยเฉพาะจากนักศึกษา

จากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นดังกล่าว เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นได้ว่าลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นสามารถนำมาใช้ได้อย่างได้ผล และมีผู้เห็นด้วยมากในอดีต โดยเฉพาะในช่วงหลังการปฏิวัติรัสเซีย จนถึงการปฏิวัติในจีน เมื่อปี 2492 ซึ่งถือเป็นช่วงรุ่งโรจน์ที่สุดของลัทธินี้ จนมีผู้วิเคราะห์กันว่าเป็นที่สิ้นสุดแล้ว สังคมโลกจะพัฒนาเป็นสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เป็นส่วนน้อย แต่เมื่อโลกได้วิวัฒนาการไปตามลำดับถึงจุดหนึ่ง ก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์มีจุดอ่อนและข้อผิดพลาดหลายด้าน ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน และสังคมโลกก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามเป้าหมายของลัทธิคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย